

УДК 378.02.372.8

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ В УЧНІВ У ШКОЛАХ НІМЕЧЧИНИ

К.А. Борін

Автор статті розглядає зміст, форми та методи формування екологічної свідомості учнів у школах Німеччини, які сприятимуть прищепленню високих моральних якостей і відповідальності за стан навколишнього середовища.

Ключові слова: екологічна освіта та виховання, екологічна свідомість, екологічно свідома особистість.

Найбільш яскравою характеристикою розвитку сучасної екологічної освіти в Німеччині є її відкритість для обговорення широких кіл педагогічної громадськості та громадян, зацікавлених у підвищенні екологічної культури співвітчизників, забезпечення підтримки з боку земельного та федерального урядів. Отже, необхідність екологічної освіти визнається всіма прошарками населення, яке має здійснюватися протягом всього життя, будуватися на безперервній засаді. Екологічна освіта як партиципативний процес характеризується суспільною підтримкою, усвідомленням потреби в екологічно грамотних людях, підготовка яких має розпочинатися в школі і тривати з першого по випускний класи, залучати учнів до активної участі у природоохоронних заходах з урахуванням вікових особливостей.

Автор статті скористався працями німецьких педагогів та вчених, які досліджували зазначену проблему: Г. Хаана, В. Шульце, державними документами з питань сталого розвитку, матеріалами конференції в Ріо-де-Жанейро «Програма дій. Порядок денний на XXI століття».

Важливе місце в сучасній моделі екологічної освіти і виховання в Німеччині посідає школа, яка покликана своєчасно реагувати на виклики часу в підготовці молодого покоління до життя, розвивати і впроваджувати у зміст шкільного навчання і виховання адекватні ідеї і технології екологічної освіти. Тому на неї і покладає сподівання суспільство щодо прищеплення йому нових етичних імперативів у ставленні до природи. Невипадково школа посідає провідне місце в цьому процесі, оскільки саме тут здійснюється виховання громадянина з новими уявленнями про

навколишній світ, новим типом свідомості щодо взаємин людини з довкіллям. Таким чином, завдання німецької школи на сучасному етапі полягає у формуванні екологічно свідомої особистості, яка здатна до позитивних дій в соціоприродному середовищі, переймається його проблемами і готова до їхнього конструктивного розв'язання.

Проблеми, які розглядаються у цій статті, торкаються насамперед формування екологічної свідомості учнів у школах Німеччини в умовах глобальних змін в усіх сферах життя. Життєво необхідним стає створення умов у школі, за яких учні змогли б усвідомити практичну значущість екологічного виховання, проявити свою зацікавленість, набути здатності й готовності до ініціативної творчої діяльності екологічного спрямування.

Сучасна німецька школа намагається здійснювати екологічне виховання учнів не тільки за допомогою традиційних технологій навчання, а насамперед пошуку та використання інноваційних технологій, які активізують інтелектуальну діяльність, стимулюють до самостійного пошуку нових знань, розвивають в емоційному відношенні. (Erlebnispädagogik – «педагогіка переживань»). Фахівці з «природних» шкіл можуть запрошуватися в традиційні школи для організації семінарів, практичних заходів, в ході яких учні під керівництвом кваліфікованих педагогів «переживають» пори року, доглядають за деревами, майструють вироби з природного матеріалу. Однак, як свідчить практика, навіть «педагогіка переживань» не здатна інколи виправити помилки, які робить суспільство. Учні, які ростуть у багатоповерхівках, опинившись у здоровому природному середовищі, нажаль, ідентифікують його тільки з віртуальною реальністю рекламного ролика. В той же час найкращі наміри школи залишаються малоефективними, якщо діти в охороняємому лісі бачитимуть «здорову» природу, а у повсякденному житті – спотворені, завалені сміттям рослини [3, с. 37-60].

До заходів, спрямованих на розвиток екологічно свідомої особистості, які використовуються в школі, належить упорядкування прилеглих територій та шкільного двору під гаслом «Упорядкуємо школу як мікрокосмос суспільства!» В результаті колективних зусиль школа перетворюється на біотоп, де взаємодіють людина і природа, де учні можуть на власні очі побачити, що їхня активність робить світ більш сталим. Розпланування шкільного саду, квітника, догляд за деревами тощо сприяють розвитку практичних навичок, формують відповідальність за стан та естетичний вигляд створеного природного куточка, допомагають

зрозуміти, які рослини поєднуються за фізіологічними ознаками, спостерігати за сезонними змінами у зовнішньому вигляді рослин.

У формуванні в учнів екологічної свідомості німецькі педагоги значну увагу приділяють розвитку екологічного мислення, яке пов'язується з умінням приймати доцільні рішення щодо будь-яких дій у навколишньому середовищі, передбачити їхні наслідки. Вважається, що розв'язання завдань, вибір правильних рішень в альтернативних ситуаціях, пов'язаних із навколишнім середовищем, сприятимуть розвитку розумових якостей учнів, позитивно позначаться на формуванні екологічної свідомості учнів. У зв'язку з цим у німецьких школах знайшли підтримку і використовуються методи пошукового характеру, які стимулюють пізнавальну діяльність учнів, збуджують у них допитливість, бажання дослідити малознайомі екологічні явища або якості окремих природних об'єктів, узагальнити отримані дані, зробити висновки щодо їхнього стану або трансформацій та рекомендацій з розв'язання тих чи інших завдань екологічного характеру, безпосередньо взяти посильну участь у природоохоронній роботі. Стосовно цього цікавим є досвід німецьких педагогів із використання методу проектів та екологічного аудиту.

Шкільні екологічні проекти, які становлять певний практичний інтерес для конкретної місцевості, можуть розраховувати на підтримку з боку урядових кіл і громадськості й мати довгострокову перспективу. Прикладом може бути досвід гімназії імені Ома в м. Ерланген (Франкенія, ФРН), яка будує зміст екологічної освіти і виховання учнів на загальновизнаному світовою педагогічною громадськістю принципі «мислити глобально, а діяти локально». Опора на цей принцип забезпечує можливість формувати в учнів розуміння цілісності природного світу, взаємозв'язку всіх його складових незалежно від рівня і масштабів їхньої організації. Гімназія першою зі шкіл Німеччини отримала від федерального відомства навколишнього середовища сертифікат екологічного аудиту як визнання її внеску в справу охорони природи міста.

Екологічний аудит розглядається як пошук можливостей для збереження енергії, невикористаних варіантів її рециркуляції, форм сталого виробництва й наступна екологічна оптимізація підприємства з метою отримання максимальної продуктивності при скороченні витрат природних ресурсів. Гімназія імені Ома перша в країні почала ідентифікувати себе з підприємством, що застосовує екологічно відповідні технології. Результат довів економічну доцільність діючого проекту. Якщо

школа сплачувала раніше за вивіз відходів 17 тис. євро на рік, то завдяки екологічному аудиту ця цифра знизилася до 4,3 тис., зменшилася платня за опалення, воду та електроенергію. Досвід гімназії імені Ома було підтримано в межах спеціального проекту Європейського союзу і рекомендовано до вивчення і розповсюдження Комісією федерації й федеральних земель з планування освіти та сприяння дослідженням і Федеральним Міністерством освіти, досліджень та технологій Німеччини. Сьогодні екологічний аудит впроваджується у школи з різними моделями навчання майже в усіх федеральних землях Німеччини.

Німецькі педагоги вважають, що залучення учнів до креативної мистецької діяльності позитивно позначається на їхній свідомості, тому робота з природними матеріалами розглядається як обов'язковий вид навчальної діяльності з охорони природи. У багатьох школах Німеччини організуються спеціальні курси підготовки до роботи з природними матеріалами, щоб розвивати не тільки природні задатки учня, а й формувати свідоме ставлення до збереження природних багатств. Свої творчі здібності учні демонструють у щорічних проектах, що підтримуються муніципальною владою. У містечку Дельменхорст (федеральна земля Нижня Саксонія) такі курси отримали назву «BunteStadt» – «Кольорове місто». Учні отримують необхідний для роботи матеріал, оздоблюють деякі промислові або комерційні об'єкти (наприклад, торговельні палатки міста), вкладаючи в цю роботу максимум творчих зусиль та вмінь. Керівник департаменту соціальної роботи міста Х. Вілфінг бачить своє завдання в тому, щоб надати можливість підростаючому поколінню стати активними творцями свого майбутнього, виявити зацікавленість у поліпшенні міжособистісних відносин [1, с. 238].

Пошуки нових способів і прийомів активізації пізнавальної діяльності учнів у природоохоронній галузі, оптимізація виховного впливу на особистість молодого людини спостерігається й в інших федеральних землях Німеччини. Так, при Білефельдському університеті федеральної землі Північний Рейн-Вестфалія, починаючи з 1974 року, функціонує експериментальна школа-лабораторія, що нараховує близько 700 учнів. Створення цієї школи збігається з початком активних реформ системи шкільної освіти в країні. Тому нові тенденції в екологічному вихованні й освіті молодого покоління чітко простежуються в змісті навчальних планів і програм цієї школи [4, с. 212].

Європейська програма з екологічного виховання й освіти учнів «Екологічна школа в Європі» і довгострокова програма «Порядок денний на ХХІ століття (Agenda-21)», прийнята на Міжнародній конференції у Ріо-де-Жанейро в 1992 році, спонукали німецьких педагогів до оновлення змісту екологічної освіти і виховання учнів на різних етапах навчання.

На формування екологічної свідомості учнів спрямоване і використання практичних методів, які активізують діяльність з вивчення і захисту природи, збуджують почуття турботливості, відповідальності за природні об'єкти. Прикладом може бути створення «зеленого середовища» у шкільному приміщенні (коридорах, класах, холах), де учні, виявляючи художній смак та умови існування кімнатних рослин, створюють з них «екологічний оазис», тобто той відрядний випадок, якому учні дали назву «зелені острови». Позитивним у виховному відношенні є те, що до їхнього створення залучаються і батьки.

Розглянуті педагогічні технології використовуються як у спеціально організованих шкільних закладах, так і в масових школах. Вони дозволяють учням вивчати навколишнє середовище не тільки по підручниках, але й з реального життя. Цьому сприяють значною мірою такі форми занять, як екологічні екскурсії, польові практикуми, виконання проектів із проблем довкілля. Залучення учнів до проектно-дослідної діяльності позитивно впливає на формування екологічної свідомості, виховує в них працелюбність, високу культуру поведінки в природі, сприяє подальшому вдосконаленню умінь і навичок розв'язання екологічних проблем [2, с. 125].

Література

1. Теория и практика социальной работы: отечественный и зарубежный опыт / Под ред. Т.Ф. Яркиной, В.Г. Бочаровой. – Москва - Тула, 1993. – 460 с.
2. Червонецький В. В. Екологічна освіта учнів у школах країн європейського регіону та північної Америки: [монографія] / В. В. Червонецький. – Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2005. – 312 с.
3. Haan de G. Bemerkungen zur Situation der Umweltbildung / Haan de G. // Friedrich G., Isensee W., Strobl G. (Hg.). Praxis der Umweltbildung: Neue Ansätze für die Sekundarstufe II. Bd. 1. – Bielefeld: Druckerei Bechtauf, 1994. – 304 S.
4. Schultze W., Führ Ch. Das Schulwesen in der Bundesrepublik Deutschland / W. Schultze, Ch. Führ. – Weinheim und Basel: Beltz Verlag, 1975. – 362 S.

Автор статті розглядає зміст, форми і методи формування екологічного свідомості учнів у школах Німеччини, які сприяють вихованню високих моральних якостей і відповідальності за стан навколишнього середовища.

Ключевые слова: *екологічне виховання і освіта, екологічне свідомість, екологічно свідомі особистість.*

The author of the article examines the content, the forms and the methods of pupils' ecological awareness at schools of Germany, which will further development of high moral characteristics and responsibility for the state of environment.

Key words: *ecological education and up-bringing, ecological consciousness, the ecologically conscious personality.*

Борін К.А. – старший викладач кафедри німецької мови Донбаський державний педагогічний університет Горлівський інститут іноземних мов (м. Горлівка, Україна)

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор В.В. Червонецький

УДК 378.134:377

ВИВЧЕННЯ ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА ЯК ЕЛЕМЕНТ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ДО ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ В СИСТЕМІ ДОДАТКОВОЇ ОСВІТИ І ГУРТКОВОЇ РОБОТИ

С. В. Борисова

У статті актуалізовано проблему підготовки вчителів технологій до художньо-естетичного виховання учнівської молоді. Прилучення майбутнього учителя технологій до декоративно-ужиткового мистецтва забезпечує його художньо-естетичний розвиток. Вивчення морфології декоративно-ужиткового мистецтва дозволяє з нових позицій подивитися на звичні речі, що оточують людину, зрозуміти їхню красу і значення етнокультурного середовища для майбутніх інновацій в освіті.

Ключові слова: *декоративно-ужиткове мистецтво, учитель технологій, гурткова робота.*